

чинним шляхом, або фінансуванню тероризму» // Електронний ресурс: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33147

8. Юридичний словник. / За ред. Б.М.Бабія, Ф.Г. Бурчака, В.М. Корецького, В.В. Цветкова. – Вид. 2-е, перероб. і доповн. К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1983. – С.158.

9. Постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22 «Про затвердження інструкції про безготівкові розрахунки в Україні у національній валюті».

10. Закон України від 05.04.2001 «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні».

11. Чаричанський О.О. Підстави кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, за Кримінальним кодексом України: дис. ... канд. юрид. наук / О.О. Чаричанський – Х., 2004. – С. 55-56.

12. Лозовский Л.Ш. Универсальный бизнес-словарь / Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А., Ратновский А.А. – М.: ИНФРА-М, 1997. – С. 118.

13. Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності: Пост. Пленуму Верхов. Суду України // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1995. – №1. – С.112-113.

14. Порошков В. Специфика имущественных прав / В. Порошков // Российская юстиция. – 2000. – №5. – С. 15.

15. Рыбаков В. Обязательственное имущественное право как объект гражданского оборота / В. Рыбаков // Гражданское право. – 2008. – № 2. – С. 40-42.

16. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук. – К., 2007. – 242 с. – С. 168.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ В НОТАРІАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

І. ДРАНА,
здобувач кафедри економічної безпеки
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

SUMMARY

Theoretical principles are analysed for description of administrativ-legal regulation in counteraction of money laundering in notarial activity.

Keywords: laundering of money, administrative regulation counteraction of money laundering of law relationship of notarial activity notary.

* * *

Проаналізовано теоретичні засади для характеристики адміністративно-правових відносин щодо протидії відмиванню коштів в нотаріальній діяльності.

Ключові слова: відмивання коштів, адміністративно-правове регулювання, протидія відмиванню коштів, учасники правовідносин, нотаріальна діяльність, нотаріус.

* * *

Проанализированы теоретические основы для характеристики административно-правовых отношений по противодействию отмыванию средств в нотариальной деятельности.

Ключевые слова: отмывание денег, административно-правовое регулирование, противодействие отмыванию денег, участники правоотношений, нотариальная деятельность, нотариус.

Відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, зумовлює структурні деформації і диспропорції суспільно-економічного розвитку, перешкоджає європейській інтеграції України, ускладнює стабільний розвиток економіки країни. До того ж слід визнати, що на сьогодні держава не володіє сталим і діючим механізмом адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Суттєве значення для розуміння адміністративно-правового регулювання має його предмет, під яким розуміють різні суспільні відносини, які об'єктивно за своєю природою можуть піддаватися нормативно-організаційному впливу. Тобто, предмет правового регулювання (предмет права) будь-якої правової галузі становлять правові відносини, що регулюються цією галуззю. Предметом правового регулювання можуть бути самі різноманітні суспільні від-

носини, в тому числі, й відносини, пов'язані з регулюванням щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом у сфері нотаріальної діяльності.

Дослідженню проблеми правовідносин в юридичній науці було приділено багатьма авторами, зокрема такими, як: С.С. Алексєєв, А.В. Малько, Н.І. Матузова, В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.В. Галуцько, С.В. Ківалов, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, О.Є. Користін,

Є.В. Курінний, С.В. Тихомиров, В.М. Бесчасний, В.В. Галуцько та ін.

Але, разом з тим, кожен з дослідників вивчав саме ті аспекти, які стосуються тієї чи іншої досліджуваної проблеми у межах загального питання. Комплексному аналізу особливостей адміністративно-правових відносин щодо протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, у сфері нотаріальної діяльності ще не було приділено достатньої уваги.

Як цілком обґрунтовано відзначають Н.І. Матузова і А.В. Малько, правовідносини – одна з центральних проблем правової науки, теорії права, і від того або іншого її трактування залежить вирішення багатьох інших юридичних проблем [1, с.285]. І наведене в повній мірі відноситься до адміністративно-правових відносин щодо протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, у сфері нотаріальної діяльності. Тому можна відмітити, що належне теоретичне опрацювання низки питань, пов'язаних із цими відносинами, їх відповідна практична реалізація безпосередньо спрямовані на забезпечення вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання фінансового моніторингу в нотаріальній діяльності, а також можуть бути покладені в основу підвищення ефективності діяльності державних органів влади всіх рівнів, у т.ч. і нотаріусів як суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Адміністративні правовідносини щодо протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, у сфері нотаріальної діяльності, як і правовідносини взагалі – складне, багатогранне та різнопланове соціально-правове явище і одна з найістотніших категорій галузі адміністративного права.

Як слушно зазначав академік В.Б. Авер'янов та інші вчені-адміністративісти, саме у правовідносинах воно існує, діє, живе (адміністративне-право – прим. автора). У них найбільш реhellфно відображається специфіка адміністративно-правових методів та особливості механізму адміністративно-правового впливу на суспільні зв'язки. Місце і значення адміністративно-правових відносин у теорії адміністративного права обумовлено також тим, що будь-яке питання з цього приводу своїм корінням сягає сутності предмета адміністративно-правової галузі [2; 3; 4-6].

Відносини, що регулюються адміністративним правом, мають місце у різних сферах державного регулювання. Як зазначає французький адміністративіст Г. Бребан, «немає таких секторів громадського життя, які б випадали цілком зі сфери адміністративно-правового контролю, оскільки адміністративне право є правом живим, що глибоко вкоренилося в суспільстві, увійшло у побут та свідомість сучасної людини» [7, с. 22]. Таким чином, адміністративне право є однією з провідних галузей правової системи України, в якому відображаються матеріальні, ідеологічні, моральні та інші відносини, що існують у суспільстві, зокрема і у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

Отже, для вирішення проблеми нашого дослідження слід звернутись до положень теорії адміністративного права, якою визначено поняття та зміст адміністративно-правових відносин.

Визначаючи поняття адміністративних правовідносин, вчені-адміністративісти мають дещо різні підходи.

Російські представники адміністративно-правової шко-

ли у визначенні категорії адміністративних правовідносин акцентують увагу на управлінську складову. Так, Ю. А. Тихомиров визначає адміністративні відносини, як такі, що врегульовані нормами адміністративного права і складаються в сфері державного управління [8, с.55]. Досліджуючи адміністративно-правові відносини, Ю. М. Козлов розуміє під ними врегульовані адміністративно-правовою нормою управлінські суспільні відносини, в яких сторони виступають в якості носіїв взаємних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих адміністративно-правовою нормою [9, с.45]. Дещо ширше адміністративно-правові відносини розглядає Д. М. Бахрах, який зазначає що предметом адміністративного права є відносини, що виникають при організації виконавчо-розпорядчих органів і в процесі їх адміністративної діяльності, при здійсненні внутрішньоорганізаційної діяльності керівниками інших державних і муніципальних органів, а також в ході реалізації адміністративної влади суддями і громадськими організаціями [10, с.1-2].

Схоже визначення адміністративно-правових відносин надають і українські адміністративісти. Необхідно зауважити, що у своїй більшості автори розглядають адміністративно-правові відносини як:

- суспільні відносини, які виникають у сфері державного управління і врегульовані нормами адміністративного права [1];

- суспільні відносини, що складаються під впливом дії адміністративно-правових норм, учасники яких є носіями прав та обов'язків у сфері державного управління [11, с.35];

- суспільні відносини у сфері управління, учасники яких виступають носіями прав і обов'язків, урегульованих нормами адміні-

стративного права [12, с.40];

– як результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів сфери державного управління, внаслідок якого між ними виникають сталі правові зв'язки державно-владного характеру [12, с.24].

Одним з найбільш повних, на нашу думку, є визначення професора Т.О. Коломойця, який визначає адміністративно-правові відносини як суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб'єкти яких наділені правами і обов'язками у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесі державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадянського порядку [13, с.139].

Професор В.К. Колпаков зазначає, що предмет адміністративного права – це сукупність управлінських відносин, які складаються в сфері державного управління. Автор зазначає, що предметом адміністративного права є не всі управлінські відносини, а лише ті, що складаються внаслідок і з приводу виконання органами державного управління своїх виконавчо-розпорядчих функцій. Розмірковуючи далі, автор стверджує, що особливості відносин, що становлять предмет адміністративного права, полягають у наступному: а) вони виникають тільки в результаті державно-управлінської (владної) діяльності; б) в них обов'язково бере участь виконавчо-розпорядчий орган; в) вони завжди є наслідком свідомої, цілеспрямованої, вольової діяльності від імені держави. Ріднить їх те, що вони виникають з питань організації

їх діяльності і для цього застосовуються ідентичні методи та форми [3, с.54].

Очевидним є те, що переважна більшість науковців розглядає предмет адміністративного права як відносини, пов'язані з діяльністю державних органів виконавчої влади та сфери державного регулювання, де в обов'язковому порядку одним із суб'єктів таких відносин є державні органи, наділені владно-розпорядчими функціями.

Цікавим є те, що більшість дослідників відносять відносини у сфері нотаріальної діяльності до державно-управлінських. Так, наприклад Ю. Філімонов вважає, що за функціонально-компетенційним напрямом нотаріальна діяльність відноситься до державно-управлінської (адміністративної). А конкретне коло суспільних відносин, що регулює інститут нотаріату, хоча і зводиться в основному до охорони приватних інтересів, але за своєю сутністю є публічним правовим інститутом [14, с.31]. Л.К. Радзівська та С.Г. Пасічник запевняють, що нотаріус, незалежно від того, чи є він державним, чи приватним, вчиняє нотаріальні дії від імені держави, яка надала йому повноваження їх вчиняти [15, с.34].

Подібну позицію займає В. Баранкова, яка запевняє, що метою нотаріальної діяльності є надання офіційної сили юридичним правам, документам та діям, тобто підтвердження їх безспірності від імені держави... що свідчить про публічно-правову природу нотаріату [16, с.51]. При чому владність нотаріально-процесуальних відносин авторка вказує, що діями нотаріусів реалізується державна влада, але не в розумінні влади над зацікавленими особами [17, с.117].

Як відомо, предметом правового регулювання можуть бути лише ті відносини, які мають

вольовий характер, адже право здатне впливати тільки на свідомість і волю людей. Більш того, не всі вольові відносини регулюються правом, оскільки деякі з них регулюються іншими соціальними нормами, інші взагалі неможливо врегулювати правом. Як зазначає С.С. Алексєєв, правовим регулюванням охоплюються лише такі суспільні відносини, що в даних соціально-економічних умовах об'єктивно вимагають правового регулювання [18, с.55].

Це, на нашу думку, стосується і управлінських відносин, адже тільки частина з них піддається адміністративно-правовому регулюванню, тобто тільки ті, у регулюванні яких виникає потреба. Таким чином, відмежовуючи адміністративні відносини щодо запобігання відмиванню коштів у сфері нотаріальної діяльності, від усіх інших правових відносин, слід зазначити, що йтиметься про розмежування не всіх управлінських відносин, а лише тих, які регулюються правом.

Так, відповідно до ст.3 Закону України про протидію відмивання злочинних доходів відносини, що виникають у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, регулюються вказаним Законом, іншими законами України, що регулюють діяльність суб'єктів фінансового моніторингу, а також нормативно-правовими актами Спеціально уповноваженого органу та інших державних органів, уповноважених здійснювати регулювання діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу, прийнятих на виконання вказаного Закону України [19].

Предметом фінансового моніторингу, на думку Є.В. Павліченко, є встановлення дійсних учасників фінансової операції, виявлення джерел походжен-

ня коштів, а також на пряму руху коштів, що є предметом фінансової операції [20, с.26]. Авторка зауважує, що предмет адміністративно-правового регулювання відносин у сфері фінансового моніторингу складає владно-розпорядча діяльність уповноважених державних органів, спрямована на організацію та здійснення фінансового моніторингу, а також застосування заходів превентивного та примусового впливу до порушників загальнообов'язкових правил у сфері здійснення фінансових операцій, передбачених чинним адміністративним законодавством [20, с.30].

Досліджуючи адміністративно-правові відносини у сфері нотаріальної діяльності, У.О. Палієнко зазначає, що адміністративно-правові відносини у сфері нотаріальної діяльності – це суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, які регулюють нотаріальну діяльність [21, с.7].

А от О.І. Харитонова розглядає адміністративно-правове регулювання суспільних відносин, у т.ч. й у галузі нотаріальної діяльності, як встановлення державою певних правил поведінки, пов'язаних з виконанням органами виконавчої влади та місцевого самоврядування публічно-владних повноважень у сфері господарювання.

Аналіз Закону України про протидію відмиванню злочинних доходів дає змогу визначити, що предметом адміністративно-правових відносин щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в нотаріальній діяльності є захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави шляхом виконання покладених на завдань та обов'язків, що дає змогу правоохоронним органами України

та іноземних держав виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

Перелік використаних джерел:

1. Адміністративне право України : підручник / [за заг. ред. С. В. Ківалова]. – О. : «Юридична література», 2005. – 880 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. у двох томах / [ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Юридична думка. – Том 1: Загальна частина, 2009. – 584 с.
3. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
4. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / В. Б. Авер'янов // Право України. – 1998. – № 8. – С. 8–13.
5. Бельский К. С. К вопросу о предмете административного права / К. С. Бельский // Государство и право. – 1997. – № 11. – С. 14–21.
6. Кубко Є. Про предмет адміністративного права / Є. Кубко // Право України. – 2000. – № 5. – С. 3–7.
7. Брэбан Г. Французское административное право / Г. Брэбан; [пер. с фран. Д.И. Васильева, В.Д. Карповича]; под. ред. С.В. Боботова. – М. : Прогресс, 1988. – 488 с.
8. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс / Ю. А. Тихомиров. – [2-е изд., доп. и перераб.]. – М. : Изд. Тихомирова М. Ю., 2005. – 697 с.
9. Козлов Ю. М. Административное право : [учебн.] / Ю. М. Козлов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юристъ, 2004. – 318 с.
10. Бахрах Д. Н. Административное право. Часть общая : [учебн.] / Д. Н. Бахрах. – М. : БЕК, 2002. – 368 с.
11. Гончарук С. Т. Основи адміністративного права України : [навч. посібн.]. / С. Т. Гончарук. – К. : 2004. – 200 с.
12. Забарний Г. Г. Адміністра-

тивне право України : навч. посібн. / Г. Г. Забарний, Р. А. Каложний, В. К. Шкарупа. – К. : Вид. Паливода А.В., 2003. – 212 с.

13. Адміністративне право України : підручник / [за заг. ред. Т. О. Коломоєць]. – К. : Істина, 2010. – 219 с.

14. Филимонов Ю. В. Нотариус – лицо должностное? / Ю. В. Филимонов // Российская юстиция. – 1996. – № 9. – С. 31–32.

15. Радзівська Л.К. Нотаріат в Україні : навч. пос. / Л. К. Радзівська, С. Г. Пасічник. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 528 с.

16. Комаров В. В. Нотариат и нотариальный процесс / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Х. : «Консум», 1999. – 240 с.

17. Баранкова В. Нотаріальні процесуальні відносини / В. Баранкова // Вісник академії правових наук України. – 2000. – № 3 (22). – С. 117–125.

18. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1966. – 187 с.

19. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»: Закон України від 18 травня 2010 р. № 2258-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 29. – Ст. 392

20. Павліченко Є. В. Адміністративно-правові засади фінансового моніторингу: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Є. В. Павліченко. – Х., 2009. – 209 с.

21. Палієнко У. О. Адміністративно-правові відносини у сфері нотаріальної діяльності / У.О. Палієнко // Митна справа. – 2011. – № 1(73). – С. 7–11.